

גליוני ביום דרך

משיעורי הגאון הגדול רבי מיכל זילבר שליט"א

שנה א | גליון כא

רחבה מני ים

פרשת כי תשא

גדר לוחות שניות – זאת צנועים חכמה

א) גדר לוחות שניות. ב) תיקון בעולם שנה נפש. ג) דיו לעבד. ד) גרמת הערב רב. ה) נתחדש אחת בשנה. ו) גדול כבוד האחרון מהראשון. ז) נכבדים בעולם שנה נפש. ח) שניות בצניעות. ט) זאת צנועים חכמה. י) תכלית העולם גילוי כבודו. יא) הערב רב קנאו בישראל. יב) והצנע לכת עם אלקיך. יג) אין לך מדה יפה מן הצניעות.

גדר לוחות שניות

לאחר שבירת הלוחות נאמר (שמות לז, א): **וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה פֶּסֶל לָךְ שֵׁנִי לַחַת אֲבָנִים פְּרָאשִׁימִים, וְכַתְּבָתִּי עַל הַלְּחֹת אֵת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל הַלְּחֹת הַפְּרָאשִׁימִים אֲשֶׁר שִׁכַּרְתָּ. וְכַתַּב הַאֲבֵן עֲזָרָא: "אָמַר הַגָּאוֹן, כִּי הַשְּׁנִיִּים [הלוחות השניות] נכבדים מהראשונים. כי השניים נתנו ביום קודש ובוים הכיפורים, ולא כן הראשונים. כי הם ירדו ביום י"ז בתמוז ובוים חול. ויש עם השניים זכר שלש בריתות. ובשניים כתיב למען ייטב לך (דברים ה, טז), והראשונים נשתברו."**

נמצא, דלדעת הגאון לוחות שניות היו יותר נכבדות מן הראשונות. אך האבן עזרא חלק עליו וכתב: **"ואלה דברי חלום לא מעלין ולא מורידין, כי מכתב אלקים היו שניהם. ועוד, כי הראשונים היו מעשה אלקים, והשניים מעשה משה".** והכוונה בזה, שבלוחות ראשונות נאמר (שמות לב, טז): **"וְהַלְּחֹת מַעֲשֵׂה אֱלֹקִים הֵמָּה, וּפִירֵשׁ רִשִׁי: "מַשְׁמַעוּ הוּא בְּכַבּוּדוֹ עֲשָׂאן".** ואילו בלוחות שניות נאמר 'פסל לך', ופירש רש"י: **"הראהו מחצב סנפירינן מתוך אהלו".** ולכן סבר הרב אבן עזרא דלוחות ראשונות שהיו מחצב אלקים היו יותר נכבדות מן השניות שהיו מחצב משה, ויש להתבונן בשורש וטעם מחלוקתם.

תיקון בעולם שנה נפש

והנה במתן תורה נאמר (שמות יט, יז): **"וְהָרַע ה' עֵשֶׂן כָּלֹּ מִפְּנֵי אֲשֶׁר יָרַד עָלָיו ה' בְּאֵשׁ".** ובהקדמת פירוש הראב"ד לספר יצירה כתב: **"וצריך אתה לדעת כי כל ספר יצירה יתפרש על ג' דרכים. אחד מהם בעולם, ב' בשנה, ג' בנפש, וסימנם והר סיני עש"ן כולו עולם שנה נפש".** ורמזו בזה שבעת קבלת התורה, נשלמה הבריאה במעלת עולם הוא בחינת מקום, ושנה הוא בחינת זמן, ונפש הוא בחינת האדם. ומשום דמתחילה חטא אדם הראשון, וקלקל את כל העולם, ואת כל הנפשות שיצאו ממנו, וגם את סדר

הזמנים, והיו ישראל צריכים לירד מצרימה כדי לתקן את החטא (ראה שער הכונות דרושי הפסח בארוכה), עד שיצאו ממצרים ונתבררו מתוך זוהמת החטא, וכמו שאמרו בגמ' שבת (קמז, א): **"ישראל**

פנינה מן הים

רחיצה לדורות

"וַיִּרְחֲצוּ יְדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם וְלֹא יָמְתוּ וְהֵייתָ לָהֶם חֶק עוֹלָם לֹו וְלִזְרָעוֹ לְדוֹרָתָם". (שמות ל, כא). יש להתבונן מפני מה נאמר במצות הרחיצה 'חק עולם', גם צריך טעם למה נאמר 'לדורתם' חסר. ויש ללמוד ממה שמצינו בהמשך הפרשה (שמות לא, טז): **"וְשִׁמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשִּׁבְתָּ לְעֵשׂוֹת אֶת הַשִּׁבְתָּ לְדוֹרָתָם בְּרִית עוֹלָם".** ושם גם 'לדורתם' חסר. ואמרו חז"ל (רעיא מהימנא ח"ג לרח, ב): **"זאת דאינון במתניתא דלהון דזירה לשכינתא, הדא הוא דכתיב (שמות לא, טז) וְשִׁמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשִּׁבְתָּ וגו' לְדוֹרָתָם, לדרתם חסר לשון דירה".** ובא ללמד דביום השבת האדם עושה מדור לשכינה בביתו כאשר הוא מתקדש ומיטהר לפני ה', ובזה מתקיים הכתוב (ויקרא כו, יא): **"וְיִתְתִּי מִשְׁכְּנִי בְּתוֹכְכֶם".** שתהיה דירת ישראל מדור לשכינה, ולכן נאמר לדורתם חסר.

ועל משקל זה יש לפרש גם מה שאמר על רחיצת ידיים ורגלים שיהיה **חק עולם לדורתם**, דאע"פ שבעוונותינו הרבים היום אין לנו מקדש וכהן, האדם צריך להרגיל עצמו לקדש דיו תמיד ולנהוג בקדושה, ובזה יזכה שיהיה ביתו מדור לשכינה, ולכן אמר לדורתם חסר, שעל ידי הרחיצה והטהרות יהיה ביתו מדור לשכינה. וכמו שהמזוזה שבפתח הבית מזכירה לאדם שביתו הוא מקום להשראת השכינה, כן אם ינהג אדם עצמו תמיד בטהרה יזכה שיהיה ביתו מעון לשכינה. וכשם שהשבת היא אות לעולם שנאמר (שמות לא, יז): **"בְּיָמֵי גִבְיֵי גְּנִי יִשְׂרָאֵל אוֹת הוּא לְעוֹלָם".** כן רחיצת ידיים ורגליים היא חוק עולם בדירת האדם. (שיעור 1000 כי תשא תשפ"ב)

שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתו". ובאותה שעה נתקנו בעולם שנה נפש, העולם עצמו נתקן ונברר מזהמתו, נפשות ישראל נתקנו ונבררו מזהמתם, וגם סדר הזמנים נתקן לילך מגאולה לגאולה לארץ ישראל.

אך בחטא העגל חזרה זוהמא למקומה כמו לאחר חטא אדם הראשון, ובמתן תורה דלוחות שניות היה חזרת מעלה בעולם שנה נפש, ובגדר זה נחלקו רב סעדיה גאון והאבן עזרא, האם היה חזרה לשלימות המעלה כמו בלוחות ראשונות או לא.

דיו לעבד

ולכשנתבונן במדרשות נראה, דמצד אחד היה ללוחות שניות שלימות גדולה יותר מהלוחות ראשונות, מצד מעלת עולם שנה נפש. וזאת בהקדם דברי המדרש תנחומא בפרשתנו, דדרשו מה שנאמר (שמות לב, ז): **"וַיִּזְדַּבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵּךְ רַד כִּי שַׁחַת עִמָּךְ אֲשֶׁר הִעֲלִיתָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם - א"ל הקדוש ברוך הוא למשה אני כבר גמלו לי הבריות לירד מאכא ולראות בקלקולי, שנאמר (בדור הפלגה) וירד ה' לראות את העיר וגו', הבה נרדה (בראשית י"ז, ז), [באנשי סדום] ארדה נא ואראה (בראשית י"ח, כא), ואף אתה לך רד דיו לעבד להיות כרבו".**

כוונת הדברים, דודאי הקב"ה מלאו כל הארץ כבודו, ולא שייך אצלו ירידה או עליה, רק הכוונה לירידה מגדולה, היינו שהיה כאן ירידה בגילוי כבוד מלכות שמים. ואמר הקב"ה למשה, **"לך רד כי שחת עמך".** דיו לעבד להיות כרבו. ולכן לך רד מגדולתך וראה כי שחת עמך.

גרמת הערב רב

מוסיף המדרש: **"כששמע משה כך אמר שוב אין להם סליחה".** ולדרכנו היינו טעמא, דמאחר וראה איך שהקב"ה מדמה את חטא העגל לחטא דורות הראשונים, היה משה רבינו חושש שמא כשם שלדור המבול ודור הפלגה לא היה תקומה, אף לישראל ח"ו לא תהיה

¹ בדרך כלל הגאון המוכר באבן עזרא הוא רס"ג - רב סעדיה גאון.

² בפשטות כוונתו 'ביום קודש' שיום הכיפורים של אותו שנה חל בשבת, ולכן אמר 'יום קודש', שהוא בנוסף לקדושת יום הכיפורים. ואמנם: 'ודכילי עלמא בשבת ניתנה תורה לישראל' (שבת פו, ב), אך י"ז בתמוז שבו ניתנו הלוחות לא היה בשבת, ובאמת בפשטות בני ישראל יצאו מצרים ביום ה', דהרי עשור לחודש ניסן שבאותה שנה היה בשבת, ולפי סדר השנים שבידינו, אם חג הפסח חל בחמישי, ראש השנה שאחרי יחול ביום השבת, ויום הכפורים יחול ביום שני בשבוע, [וכן מבואר להדיא בתוס' בבא קמא פכ, א ד"ה כ"ד] שלוחות שניות ניתנו ביום שני, אבל לדעת הגאון ניתנו בשבת וצ"ל דבאותו הזמן קידשו על פי הראיה והיה יכול להשתנות. ³ שכן אמרו בגמ' בבא קמא נה, א) שלא נאמר בלוחות ראשונות 'טוב' כדי שח"ו לא תיפסק הטובה מישראל.

נתרם לע"ג
הרה"ח ד' חנניא יוסף
בחרה"ח ד' יהושע אשר ז"ל
נלב"ע ביום ש"ק ט"ז אדר תשס"ח
ת.נ.צ.ב.ה.

נתרם ע"י ידידנו הדגול
הרב וואל גינזבערג שליט"א
ודעייתו
לברכת הצלחה בכל הענינים

נתרם ע"י ידידנו הדגול
הרב אליעזר דידעדר שליט"א
ודעייתו
לברכת הצלחה בכל הענינים

תקומה.

השיב לו הקב"ה: "העם לא נאמר אלא עמך, א"ל הקדוש ברוך הוא למשה, עמך עשו את העגל שאני אמרתי לך והוצאתי את צבאתי את עמי בני ישראל (שמות ט, ד), ואת היית גרם וקבלתם הערב רב ואמרת מוטב לקבל את השבים, ואני הייתי רואה מה עתידים לעשות והם שעשו את העגל, שהיו עובדי ע"ז וגרמו לעמי לחטוא עמהם".

נתחדש אחת בשנה

לכך ירד משה רבינו ועשה דין בחוטאים, וכמו שנאמר (שמות לב, כז): "וַיֹּאמֶר לָהֶם פֹּה אָמַר ה' אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל שִׁימוּ אִישׁ חֶרְבּוֹ עַל יָרְכוֹ עֲבְדוּ וְשׁוּבוּ מִשְׁעַר לְשַׁעַר בַּמַּחֲנֶה וְהָרְגוּ אִישׁ אֶת אַחִיו וְאִישׁ אֶת רֵעֵהוּ וְאִישׁ אֶת קָרְבוֹ". ומוסיף המדרש תנחומא (סימן טו): "לאחר שביער את העגל ואת עובדיו, בא לו אצל הקדוש ברוך הוא בתחנונים ובבקשה, שנאמר (שמות לב, לא-לד) וַיִּשָּׁב מֹשֶׁה אֶל ה' וַיֹּאמֶר אָנָּה חָטָא וגו', וְעַתָּה אִם תִּשָּׂא וגו', וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה מִי אֲשַׁר וגו', וְעַתָּה לֹךְ נַחֵה וגו', וּבְיָוִם פְּקִדֵי וּפְקִדְתֵי הַרִינִי יוֹשֵׁב עֲלֵיהֶם בְּדִין בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים וּמִזְכָּה אֶת הַזֹּכָא וּמַחִיב אֶת הַחַיִּיב, שֵׁנֵאמַר וּבְיוֹם פְּקִדֵי". והוא שאמר הכתוב: "ואדעה מה אעשה לך - אנה יהב לכוון יומא דכפורא ויכפר עליכון" (תנחומא שם).

נמצא דאפילו שבני ישראל ירדו ממעלתם ואיבדו את מעלת הכתרים שהיה להם במתן תורה, מ"מ עדיין התחדש לנו מעלת יום הכיפורים שהוא היום הקדוש בבחינת השנה, כמו שנאמר (שמות יז, י): "אַחַת בַּשָּׁנָה" והוא קודש קדשים, ואילו מתן לוחות ראשונות היה סתם ביום חול י"ז בתמוז כדברי רב סעדיה גאון, ואם כן מצד מעלת הזמן ודאי לוחות שניות היו במעלה גדולה יותר.

גדול כבוד האחרון מהראשון

גם בענין המקום מצינו מעלה במתן תורה דלוחות אחרונות, כמו שפירש הרמב"ן (ע"ה) פ' (שמות לד, א): "וְאִישׁ לֹא יַעֲלֶה עִמָּךְ וְגַם אִישׁ אֶל יָרֵא בְּכָל הָהָר וְגַם הַצֹּאן וְהַבָּקָר אֶל יָרְעוּ אֶל מוֹל הָהָר הַהוּא - שלא יעלו עמך כלל זקני ישראל כאשר עשו בלוחות הראשונות (לעיל כד א), וגם איש אל ירא בכל ההר - גם בתחתית ההר מקום מעמד ישראל בראשונה (לעיל ט, יז). גם הצאן והבקר אל ירעו אל מול ההר ההוא - מנגד, כי בראשונות לא הוזהרו רק שלא תגע בו יד אם בהמה אם איש (לעיל ט, יז), והנה עדיין היו עומדים באזהרה ההיא, כי הכבוד היה תמיד בהר עד שנתנו הלוחות האחרונות, אבל עתה החמיר בשעת מתן הלוחות האלו יותר ממעמד הראשון. והטעם בכל זה, כי בראשונות היה המעמד בעבור כל ישראל, וזה למשה בלבד בזכותו ובתפלתו, וגדול יהיה הכבוד הנגלה על ההר האחרון מן הראשון".

נכבדים בעולם שנה נפש

מפורש להדיא, דגם בבחינת המקום, במתן תורה דלוחות אחרונות התקדש ההר במעלה גדולה יותר מלוחות ראשונות. ומצד גדר זה גם בבחינת הנפש היה ללוחות

אחרונות מעלה על פני לוחות ראשונות, כי באמת המעלה הגדולה ביותר היא מעלת ישראל, אבל בתוך ישראל יש חילוקי מעלות כהנים לוויים ישראלים, שבעים זקנים, אהרן הכהן, אך הגדול במעלת נפש בישראל הוא משה רבינו, ומאחר דלוחות שניות קיבלו ישראל בזכות משה רבינו ותפילתו, נמצא שאף בבחינת נפש היה קבלת לוחות שניות במעלה על הראשונות. והוא שכתב הרס"ג על לוחות שניות: "כי נכבדים מהראשונים", כי היה להם מעלה על הראשונות הן בבחינת עולם והן בבחינת שנה והן בבחינת נפש.

ברם קושית האבן עזרא צריכה יישוב שהרי מקרא מסייעו, שלוחות ראשונות היו 'מעשה אלקים', ואילו לוחות שניות היו מעשה משה רבינו, ואף אם נאמר שמצב האומה מצד עולם שנה נפש, היה חשוב יותר בלוחות אחרונות, אך הלוחות בעצמם, לכאורה הראשונות היו בחשיבות יותר.

שניות בצניעות

ויש לתרץ על פי דברי המדרש תנחומא (סימן לא) שהביא רש"י (שמות לד, א): "ואיש לא יעלה עמך - הראשונות על ידי שהיו בתשואות וקולות וקהלה, שלטה בהן עין רעה, אין לך מדה יפה מן הצניעות". הדגיש 'אין לך מדה יפה מן הצניעות'. כי כל המדות יש לכל אחד מהם מעלה, אך לעומתם יש עוד מידות טובות ונכונות. אבל על הצניעות אמר 'אין לך מדה יפה מן הצניעות'!

בדרך כלל צניעות היא מהמידות טובות ששייכות בעיקר לנשים, אך הכתוב אומר (משלי יא, ב): "וְאֵת צְנוּעִים חֲכָמָה", ואי אפשר לומר שהוא מכוין בעיקר לנשים, דהרי כבר אמרו חז"ל (יומא טו, ב): "אין חכמה לאשה אלא בפלך". אלא ודאי כוונת הכתוב לכל חכם שבעולם, שיידע שעיקר חכמתו צריכה להיות בצניעותו.

זאת צנועים חכמה

ואם כן אפשר ליישב את קוטב פלוגת האבן עזרא והגאון, דהאבן עזרא סבר שלוחות ראשונות היו נכבדות מן הכל לפי שורשם, שלוחות ראשונות היו מחצב אלקים ולוחות שניות הם מחצב משה, וכן ביארנו במק"א מה שאמר חז"ל (בבא בתרא יד, ב): "דתני רב יוסף אשר שברת ושמתם מלמד שהלוחות ושברי לוחות מונחין בארון". ששברי לוחות הם המשפיעין ללוחות אחרונות, וכן משמע במהרש"א שם. אך הגאון סבר דלוחות שניות היו נכבדות מן הראשונות לצד גדר נתינתם, דלוחות ראשונות ניתנו בפומבי, משא"כ לוחות אחרונות ניתנו למשה רבינו בצניעות ואין לך מדה יפה מן הצניעות.

תכלית העולם גילוי כבודו

אלא דמעתה יקשה אם כן בלוחות ראשונות מאי קסבר, וכי הקב"ה לא ידע שאין לך יפה מן הצניעות. גם צ"ב מה שייך כלפי קודשא בריך הוא צניעות, והרי: "מלא כל הארץ כבודו" (ישעיהו ג, א), וכל בריאת העולם היתה בשביל שיתגלה

אמיתות מציאותו יתברך בתחונותיו, וכמו שנאמר (בראשית ג, ח): "וַיִּשְׁמַעְנוּ אֶת קוֹל ה' אֱלֹקִים מְתַהַלְקִים בְּגַן הָעֵדֶן הַיּוֹם", ופירש הרמב"ן: "כי טעם מתהלך בגן עדן כטעם וְהִתְהַלְכְתִּי בְּתוֹכְכֶם (ויקרא כו, יב), וַיִּלְךְ ה' פְּאֶשֶׁר כְּלָה לְדַבֵּר אֶל אַבְרָהָם (בראשית יח, לג), אֲלֶּה אֲשִׁיבָה אֶל מְקוֹמִי (הושע ה, טו), והוא ענין גלוי שכינה במקום ההוא, או הסתלקותו מן המקום שנגלה בו".

ואמרו במדרש (בר"ר יט, ט): "א"ר אבא בר כהנא מהלך אין כתיב כאן, אלא מתהלך מקפץ ועולה, עיקר שכינה בתחונות היתה, כיון שחטא אדם הראשון ונתלקה שכינה לרקיע הראשון, חטא קין ונתלקה לרקיע השני, דור אנוש לג', דור המבול לד', דור הפלגה לה', סודמיים לו', ומצרים בימי אברהם לז', וכנגדן עמדו ז' צדיקים, ואלו הן, אברהם יצחק ויעקב, לוי קהת עמרם משה, עמד אברהם והורידה לו, עמד יצחק והורידה מן ו' לה', עמד יעקב והורידה מן ה' לה', עמד לוי והורידה מן ה' לה', עמד קהת והורידה מן ה' לה', עמד עמרם והורידה מן ה' לה', עמד משה והורידה מן ה' לה', עמד כל קיום העולם בשביל לגלות כבוד מלכותו למה יש מעלה ליתן תורה בצניעות.

הערב רב קנאו בישראל

ויש לתרץ דודאי היא הנותנת, הקב"ה מצד עצמו חפץ ליתן תורה בפומבי, כדי שיתגלה כבוד מלכותו בתחונותיו וזו היא שלימות המעלה, רק שמשוה רבינו הכניס את הערב רב והדביקם בישראל. והערב רב נתנו עין רעה במתן תורה דלוחות ראשונות, כי הערב רב לא היו בתוך עניי הכבוד כמו שאמרו בזוהר הקדוש (כי תשא ח"ב קצא, ב), ולכך לא קיבלו את התורה עם ישראל, ולפיכך נתקנאו בישראל על שהם עומדים בחוץ ועיניהם רואות וכלות.

לזה אמר הקדוש ברוך הוא למשה: "לך רד כי שחת עמך - העם לא נאמר אלא עמך, א"ל הקדוש ברוך הוא למשה עמך עשו את העגל". דהקב"ה גילה כבודו בישראל, וכמו שמזכירים בראש השנה: "אתה נגלית בענן כבודך על עם קדשך לדבר עמם, מן השמים השמעתם קולך ונגלית עליהם בערפלי טוהר". אך שלטה בהם עין הרע משום ערב רב שהיו ביניהם.

והצנע לכת עם אלקיך

ואחר שהערב רב כבר היו שרויים בתוך ישראל, ודאי אין לך מעלה יפה מן הצניעות, ולכך אמר (שמות לד, א): "וְאִישׁ לֹא יַעֲלֶה עִמָּךְ וְגַם אִישׁ אֶל יָרֵא בְּכָל הָהָר וְגַם הַצֹּאן וְהַבָּקָר אֶל יָרְעוּ אֶל מוֹל הָהָר הַהוּא". כדי שלא ישלוט שוב פעם בתורה עין רעה, ושלא יהיה לערב רב אחיזה בתורה, שכן 'אין לך מדה יפה מן הצניעות'!

והוא שנאמר (מִיכה ח, ח): "וְיָמֵה ה' דֹּרְשׁ מִמָּךְ כִּי אִם עֲשׂוֹת מִשְׁפָּט וְאֶהְבֵּת חֶסֶד וְהִצַּנְעַ לְכַת עִם אֱלֹקֶיךָ". ואמרו בגמ' מכות (כד, א): "עשׂוֹת משפט זה הדין, אהבת חסד זה גמילות חסדים והצנע לכת זה הוצאת המת והכנסת כלה, והלא

¹ באמת ביום הכיפורים בכניסת הכהן גדול לקודש הקדשים, היה כל העש"ן הגדולים ביותר יחד. שכן הכהן גדול הוא בבחינת נפש הגדול מכל ישראל, ויום הכיפורים הוא היום הקדוש ביותר בשנה, וקודש הקדשים הוא המקום הקדוש ביותר בעולם. וכן איתא באמרי פנחס (שער ט): "כשהיה הבעש"ט בסטאמבל ראה יונגע לייט [אברכים] שיש להם שמות נאים, ואמר שהוא מגודל צניעות הנשים אשר שם". הרי לנו שאין לך יפה מן הצניעות.
² ויש לציין לספרא דצניעותא, שהיא ברייתא המחולקת לחמשה פרקים והם שורש כל סודות התורה, כמו שספר יצירה הוא שורש כל הבריאה. ומפרש הג"א: "ספרא דצניעותא - לפיכך אין מגלגין זאת החכמה אלא לצנועין כמ"ש (קידושין עא, א) אין מוסרין אלא למי שהוא צנוע וכמ"ש (שם) שמרבו הפרוצין כו' וכמ"ש (משלי יא, א) ואת צנועים חכמה. ועיקר החכמה הזאת להצניע כמ"ש (חגיגה ג, א) ומשלי כו, כו) כְּכֹשִׁים לְכַבֵּד דְּבָרִים שְׁהוּן כְּכֹשֵׁנוּ שֶׁל עוֹלָם כּו' דבש וחלב תחת לשונך (יש"ה ד) שלכן ג"כ נקרא ספרא דצניעותא - והתחלת האצילות בטמירו הוא דל"א ושירותא בגילוי הוא החכמה".

בקשו דחמים על הנער
חיים שמואל בן ליבא
שנמצא בתרדמת וכאשר עשה עמנו נסים
בימים ההם בן יעשה עמנו בזמן הזה

נתרם לזכות
הרה"צ ר' מרדכי זאב
בן מלכה

נתרם לדפואת
הרב יהודה דוב בן יוסל

דברים קל וחומר ומה דברים שאין דרכן לעשותן בצנעא אמרה תורה והצנע לכת, דברים שדרכן לעשותן בצנעא על אחת כמה וכמה". והוא מחייב כל אדם בכל עת לעשות דבריו ב'הצנע לכת'.

אין לך מדה יפה מן הצניעות

ומיושב היטב קוטב פלוגתת רב סעדיה גאון והאבן עזרא,

מוסר מן הים

דודאי יש ללוחות ראשונות מעלה במה שהיו מעשה אלקים, אבל אחר שהערב רב כבר היו שרויים בתוך ישראל, יש מעלה ללוחות שניות דוקא במה שנפסלו ע"י משה רבינו, וזכה נעשו מותאמים להינתן בצניעות, ואין לך מדה יפה מן הצניעות. והוא שאמרו בתנחומא (סימן טו): "וַיִּתֵּן אֱלֹהִים מִשְׁלָה לְכַלְתּוֹ לְדַבֵּר אִתּוֹ - ד"א ככלתו מה כלה הזו צנועה בבית אביה ואינה מפרסמת עצמה עד שתכנס

לחופה, לומר כל מי שידוע בי כלום יבוא ויעיד, כך ת"ח צריך להיות צנוע ומפורסם במעשים טובים". דוקא משה רבינו זכה לקבל התורה בגלל היותו (במדבר יב, א): "וְהָאִישׁ מִשֵּׁה עֲנִיו מֵאֵד מִפֶּלֶא הָאֲדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה". ופרש"י: "ענו - שפל וסבלן", וזו היא שלמות מעלת הענוה להיות סבלן ושפל, לסבול על עצמו מסיבת האנשים, ובזכות מעלה זו הוריד לישראל את התורה. (שיעור 50n כי תשא תשעט)

פעמים לכור והעמידוהו על ככר". ומשום שהזהב הוא רך וניתן, ואי אפשר להחזיק אותו אם לא שיהיה מעורב בתחילתו סיגים. וכן הוא בבריאת האדם, הקדוש ברוך הוא ברא את היצר הרע, כיון שרק על ידו אפשר לצרף את האדם שיהיה נקי וטהור. וכאשר האדם עובד את השי"ת ומצרף עצמו מטומאת היצר הרע, הרי הוא זוכה להעשות כסא ומכון לשבתו.

וכן הוא ביום הכיפורים, שכביכול מתגלה על ישראל כסאו של הקב"ה, וישראל דומים למלאכים, ואינו דומה מלאך שנברא כמלאך, לבשר ודם שנהפך למלאך. ובאמת משה רבינו היה מלאך כמו שנאמר (במדבר כ, טו): "וַיִּשְׁלַח מִלְאָךְ וַיִּצְאָנוּ מִמִּצְרָיִם", ופירש רש"י: "מלאך - זה משה". ואמנם אין החומר שלנו דומה לחומריותו של משה רבינו, אך כל אדם יכול לזכות להיות מלאך, וכן רמזו 'כי מחכים א'נתנו לך' ר"ת מלאך, כי באמת כל אדם בעולם יש לו משאלה וצפייה שאליה מכוונים מחשבותיו, כגון יש לך אדם שמחכה שיולדו לו ילדים, או יש לך אדם שמחכה לחתונת בנו, וכן יש שמחכים לדברים אחרים, אך אם אדם עוזב את כל צפיותיו והוא רק מחכה להתגלות מלכותו יתברך - כי מחכים אנחנו לך, הרי הוא זוכה להתקדש ולהיטהר כמלאך.

והוא אשר מוטל על כל אחד, שכל חשקו וצפיותו יהיו על כבוד שמים, שראשו יהיה עסוק במחשבה להרבות כבוד שמים, וכענין שאמר ר"ע: "כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה בכל נפשך אפילו נוטל את נשמתך אמרתי מתי יבא לידי ואקיימנו" (ברכות סא, ב). ואפילו בלכתו בדרך ובכל עת, יחשוב כל הזמן מתי יבוא דבר זה לידי וקיימנו, מתי יזכה לעשות רצון שמים, והוא הנקרא עבד ה'.

(שיעור 50n כי תשא תשעט)

* לדאבונו לב כל המצב של דורנו פרוץ ביותר בנעג הלשון הרע, וכפי שיהיה מבוגר אמר לי, שפעם כאשר היה לו לשון הרע להגיד למישהו, הוא היה צריך לסובב ולסובב (את הכפתורים - חוגה בטלפון), ועד שזה היה מתחבר, השני כבר לא היה בבית, והלשון הרע כבר איבד את תעסו. ואילו היום בעוה"ר כל אחד מתקשר בלי שום הגבלה, וזכה הפרסום הוא לרעה.

דבר בנייתו

כ"ה אדר ג' שס"ה | מת נבוכדנצר הרשע

אותו רשע שאילמלא בא מלאך וסטרו על פיו ביקש לגנות כל שירות ותשבחות שאמר דוד בספר תהלים". ולכאורה יקשה, אם נבוכדנצר שחיק טמא החל לשבח את הקדוש ברוך הוא זה יותר משבחיו של דוד המלך, למה יבוא מלאך ויטור על פיו. ומבארים הקדמונים, דזה גופא נתכוין לרמוז לו, דאמנם נבוכדנצר החל לשבח לאחר שראה ניסי ה' עם חסידיו חנניה מישאל ועזריה שנצלו מכבש האש, אך בוא נראה איך הוא משבח אחר הסטירה, דהרי דוד המלך כמה עקתין עברו עליו ולא פסק מלומר שירה. בוא נראה איך יאמר שירה, אחר הסטירה על פיו. (שיעור 77n ראה תשעט)

ובמדרש (שמות רבה ל, א) נקטו עליו חז"ל את הלשון: "נבוכדנצר הרשע", ויש לידע שכאשר חז"ל כותבים עליו 'הרשע' הרי שזה חלק משמו, ואין זה סתם כינוי. וכן מצינו שאמר עליו (מסכת סופרים פרק יד הלכה א): "נבוכדנצר רשיעא, שחיק טמא". והפרש גדול יש ביניהם, שכן לרשע בשרו כלה, אך יכול שעצמותו ישארו. מה שאין כן שחיק טמא שפירושו 'עצמות שחוקות', שלא נשאר ממנו מאומה. (שיעור 140n משפטים תשפד)

לשון לטעון, שרדה בעם כדי שתהיה אימתו עליהם וכך צריך לנהוג.

אך לגבי אותו מעשה דחנניה מישאל ועזריה מצינו בנבוכדנצר הגינות לעומת אותו טוריינוס שחיק טמא, כי לאחר שחנניה מישאל ועזריה ניצלו מהאש, נבוכדנצר עצמו קם והודה להקב"ה, כדכתיב בדניאל (א, ח): "עֲנֵה נְבוּכַדְנֶצַר וְאָמַר בְּרִיךְ אֱלֹהֵינוּ דִּי שְׁדַרְךָ מִשְׁעָר וְעִבְדֵי דִּי שְׁלַח מִלְאָכָה וְשִׁיב לְעַבְדֵינוּ דִּי הִתְרַחְצוּ עֲלוֹהֵי וּמְלַת מִלְכָּא שְׁנִיו וְהִבְגוּ גְשְׁמֵיהוֹן וְשִׁמְהוֹן דִּי לֹא יִפְלַחוּן וְלֹא יִסְגְּדוּן לְכָל אֱלֹהֵי לְהוֹן לְאֱלֹהֵינוּ". ומפרש המצודות דוד: 'ברוך אלהיהם של חנניה מישאל ועזריה אשר שלח מלאכו והציל את עבדיו אשר בטחו עלי, ודבר המלך ביטלו ושנו, ומסרו גופם אשר לא יעבדו ולא ישתחו לשום אלוה' כ"א לאלהיהם". וכן מפורש בהמשך המקראות שם ששלח לכל אומות העולם לפרסם את הנס שידעו גדולתו יתברך. אבל טוריינוס הזה יודע ומכיר שהקב"ה הציל את חנניה מישאל ועזריה, והוא מתרברב לומר: "יבא אלקים ויציל אתכם מידי", היש לך פחיתות גדולה מזו. (שיעור 32n כי לך תשעט)

אמנם אמר רבי יצחק (סנהדרין צב, ב): "יוצק זה רותח לתוך פיו של

שנינו בגמ' תענית (מ, מ): "יום טוריינוס מאי טוריינוס, אמרו כשבקש טוריינוס להרוג את לוליינוס ופפוס אחיו בלחדיקא, אמר להם אם מעמו של חנניה מישאל ועזריה אתם יבא אלקים ויציל אתכם מידי, כדרך שהציל את חנניה מישאל ועזריה מיד נבוכדנצר. אמרו לו חנניה מישאל ועזריה צדיקים גמורין היו, וראויין היו ליעשות להם נס, ונבוכדנצר מלך הגונו היה, וראוי לעשות נס על ידו". וצריך ביאור למה נבוכדנצר יהיה נחשב מלך הגונו, והרי אמרו בגמ' שבת (קמט, ב): "ואמר רבי יוחנן כל ימיו של אותו רשע לא נמצא שחוק בפה כל בריה, שנאמר (ישעיהו י, ד): נְחָה שְׁקִטָה כָּל הָאָרֶץ פְּצָחוּ רִנָּה מְכַלל דַּעַד הַשְׁתָּא לֹא הוּוּ רַעִי". ומפני מה קראו לנבוכדנצר מלך הגונו, שראוי שיעשה על ידו נס.

ויש לפרש שהגינות היא דבר יחסי, דאמנם נבוכדנצר רדה בעמו ביד תקיפה, אך הוא סבר שכיון שהקב"ה נתן לו מלכות הוא צריך למשוך ביד תקיפה על כולם ולרדות בהם ולדכא אותם עד עפר, כדכתיב (דברים יז, טו): "שׁוֹם תִּשֵׂים עֲלֶיךָ מִלֶּךָ", ודרשינן ביה (כתובות יז, א): "שתהא אימתו עליך". ואמנם דוד המלך לא התנהג כך, אלא עשה עצמו כחולעת רכה בפני כל אדם, אך עדיין יש לו מליצת

ציוני דרך

לכך נאמר פסל לך".

הרי לך מבואר מדברי חז"ל מעלת אדונינו משה שהיה השושבין להציל את ישראל מכליה, ולכך לוחות שניות ניתנו בכוחו של משה, ומכוחו של משה רבינו נקבע קרבת ישראל להקב"ה שלעולם אנחנו נחשבים בנים למקום ואינו מואס בנו ח"ו, ולעולם הוא מקנח הצואה כאותה שפחה שאינה מואסת בבניה. והיא מעלת הלוחות שניות שהם קבועים ועומדים, וטובתם קבועה ועומדת, וכמו שמצינו בגמ' בבא קמא (ד. ב.): "שאל רבי חנינא בן עגיל את רבי חייה בר אבא מפני מה בדברות הראשונות לא נאמר בהם טוב, ובדברות האחרונות נאמר בהם טוב וכו', אלא כך אמר לי שמואל בר נחום אחי אמו של רב אחא ברבי חנינא, ואמרי לה אבי אמו של רב אחי ברבי חנינא, הואיל וסופן להשתבר, וכי סופן להשתבר מאי הוי, אמר רב אשי חס ושלום פסקה טובה מישראל".

"ויאמר ה' אל משה פסל לך שני לוחות אבנים פראשנים וכתבתי על הלוחות את הדברים אשר היו על הלוחות הראשנים אשר שברתי" (ל. א). ופירש רש"י: "פסל לך - הראהו מחצב סנפירינן מתוך אהלו ואמר לו הפסולת יהיה שלך משם נתעשר משה הרבה. פסל לך - אתה שברת הראשונות אתה פסל לך אחרות, משל לאדם שהלך למדינת הים והניח ארוסתו עם השפחות, מתוך קלקול השפחות יצא עליה שם רע, עמד שושבינה וקרע כתובתה, אמר אם יאמר האדם להורגה אומר לו עדיין אינה אשתך. בדק האדם ומצא שלא היה הקלקול אלא מן השפחות, נתרצה לה, אמר לו שושבינה כתוב לה כתובה אחרת שנקרעה הראשונה, אמר לו האדם אתה קרעת אותה אתה קנה לה נייר אחר, ואני אכתוב לה בכתב ידי, כן האדם זה הקדוש ברוך הוא, השפחות אלו ערב רב, והשושבין זה משה ארוסתו של הקב"ה ישראל

מעשה מן הים

האברכים בפועל, כולם חשבו שמשום שהוא הרב הוא האחראי על הקבלה, אבל אף אחד לא מילל ולא פילל שהוא גם מממן את הכולל. וכן להרה"ק ר' שלומק'ה מזוועהיל זי"ע היה כולל של שישים אברכים, תחת הנהגת הגה"ח ר' משה וובר זצ"ל, ואף אחד לא ידע שהוא מממן את הכולל, ואפילו שידעו שזה הכולל של ר' שלומק'ה לא ידעו שהוא מממן אותו, כי גדולי ישראל האמיתיים חיפשו רק איך להצניע מעשיהם שלא ידע שום בריה מזה. (שיעור ח 50 כי תשא תשעט)

באמת יש גם בדורנו אנשי חסד אשר עושים חסד ללא פירסום, וכאשר הם מחתנים את ילדיהם הם מחתנים גם בני עניים, וכן אמרו (מדרש אגדה דברים פרק טז סימן יא): "אם אתה משמח את שלי אני משמח את שלך". וכן הוא בלוית המת, יש אנשי חסד שמיד אוספים ליתומים כדי שיהיה להם איך לחיות. וכך היה דרכם של גדולי ישראל, כן ידוע מהסבא מסלבודקא זצ"ל, אשר הקים את הכולל הראשון - כולל קובנה, והוא היה מממן את הכולל, אך איש לא ידע זאת, ואפילו שהוא היה אחראי על קבלת

ימי היולא - ממצולות ים

ב" אדר תרכ"ז | הרה"ק ר' יצחק מאיר ב"ר ישראל רוטנברג זצ"ל החידושי הרי"מ מגוד

380 ויצא תשפא

חביב גבן להביא בשם החדושי הרי"מ, דאין לך שום אדם שהוזכר בתורה ולא הוזכר שאכל, אדם הראשון אכל מעץ הדעת, נח שתה יין, אברהם אבינו אכל עם אבימלך, יצחק אכל מהמטעמים, יעקב אכל עם לבן בניו אכלו יוסף, רק אצל משה רבינו נאמר בו לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי, ואף כשעשה סעודה לחותנו אמרו חז"ל שהיה עומד ומשמש עליהם אבל הוא לא אכל. (שיעור ח 67 בלק תשעז)

שכן כבר היה להם יראת שמים מהרה"ק מקוצק, ומענתה צדיק אוכל לשובע נפשו. (שיעור ט 53 ויקהל פקודי החודש תשפא)

מספרים שפעם החידושי הרי"מ נכנס לבית המדרש ושאל את החסידים במה הם עסקו, וענו החסידים שהם דיברו בענין אחאב מלך ישראל, אמר להם החידושי הרי"מ כל נסיעתכם לרבי היא משום שאתם מאמינים שיש לו גילוי אליהו, ואילו לאחאב מפורש בבניא שאליהו נגלה אליו ודיבר עמו. (שיעור

ידוע שהרה"ק מקאצק זי"ע אמר שאינו צריך להרבה חסידים, אלא רצונו בחסידים שכאשר יגער בהם יתפחדו לכל חייהם. והרה"ק החידושי הרי"מ זי"ע הנהיג את העדה מפטירת הרה"ק מקוצק בכ"ב שבט תרי"ט עד לפטירתו בכ"ג אדר תרכ"ו, וחסידים קראו לשנים אלו 'שבע שנות השבע'. ואפשר לומר שאצל הרה"ק מקוצק היה שנות הרעב, שכן היה מרעיב אותם שלא יהיה להם שום תאוות ושאר דברי עולם הזה. ואילו החידושי הרי"מ נתן לחסידים לשבוע,

יוצא לאור על ידי מכון בים דרך

לפרטים והנצחות 0556712159

אפשר לקבלו כל שבוע דרך המייל bd025401167@gmail.com

קוראים יקרים!! גליון זה מופץ ברוך ה' בכאלף בתי כנסיות ברחבי ארץ ישראל ובעשרת אלפים עותקים, ובואו טלו חלק במצוה, ועזרו לנו לעמוד בהוצאות הכבודות. יש לכם שמחה ברוך ה' או יארציט, חושו וטלו חלק בגשיאת הארון בסך 500 ש"ח, אפשר לתרום בכל עמדות נדרים פלוס תחת השם גליוני בים דרך, או להתקשר לטלפון 0556712159